

Machnin u Liberce a Machnatec u Vyššího Brodu - zde je kořenem staročeské adjektivum machnatý. Naproti tomu Machov u Broumova, Machová u Zlína, Machovice u Českého Krumlova, Mochov u Čelákovic aj. nemají s mechem nic společného, neboť jsou odvozené z osobních jmen: v prvním případě je základem Mach = lichotná zkratka Matěje, ve druhé případě Moch = lichotná zkratka Mojmira nebo Modliboha. Patrně častěji jsou odvozená od mechu jména kopců: v českých zemích např. Mechnáč (Machnác) u Letohradu nebo Mechovinec v Krkonoších (německy Mooshübe). Někdy ale není spojitost mezi českým a německým jménem: např. Moosebruch = Rejviz. Hojně jsou však hlavně na Slovensku: Machy (Skorušinské vrchy), Mechy (Oravské Beskydy), Machovňa (Povážský Inovec), Machnác (Biele Karpaty, Strážovské vrchy) aj. V Nízkých Tatrách najdeme dolinu Machnaté. Rovněž slovenská jména obcí odkazují na "mechovy" původ: Omšenie u Trenčína a Mihyska (česky Mech) u Moldavy n. Bodvou. Sem snad lze zařadit i železniční stanici Chvatimech mezi Breznem a Podbrezovou; zde je navíc zajímavé, že je zastávka pojmenovaná nikoliv podle obce, ale podle kopce. Patrně ojediněle je zatím jméno ulice Mechová v Plzni-Bolevi.

Miloslav Vondráček (doplnil Jiří Liška)

POZNÁMKA K ČLÁNKU A. KUBINSKÉ "CHRÁNĚNÉ DRUHY MACHORASTOV"

Je jistě velkým úspěchem, že i mechorosty a lišejníky se postupně dostávají mezi chráněné druhy rostlin. Před léty jsem například navrhoval chránit lišejník *Cladonia alpestris*, který se misty hojně sbíral na vázání věnců. Návrh tehdy neprošel. Dnes mám v ruce obsáhlý červený seznam ohrožených druhů mechů. Zpracován byl na základě rozpisu publikovaných lokalit a podle vlastních zkušeností za více než půl století: mechy jsem totiž začal pilně sbírat v roce 1932 a sbírám dodnes. Na základě zmíněného rukopisu připojuji jen několik poznámek k článku A. Kubinské (Bryonora 6: 4).

Brachythecium vanekei - je v Tatrách dosti hojným druhem a nedomnívám se, že by byl nějakým způsobem ohrožen. Na druhé straně je to jeden z mála karpatských (tatranských) endemitů.

Calliergon trifarium - sám jsem jej nikdy na Slovensku nesbíral, ačkoliv jsem po něm intenzivně pátral. Patří k nejvzácnějším mechům Slovenska.

Cinclidotus aquaticus není na Slovensku nijak vzácný, na lokalitě se většinou objevuje masově.

Drepanocladus lycopodioides - zda tento druh na Slovensku roste nebo nikoliv jsme vedli s J. Šmardou dlouhý spor. Po jeho smrti jsem revidoval všechny dostupné Šmardovy a Borosovy sběry a zjistil, že jde všude o mylné určení. Proto jsem se domníval, že na Slovensku neroste (z Čech jej znám jen z Vrbky u Budyně n.O.). Při revizi herbarového materiálu druhu *Scorpidium scorpioides* (BP, Šmardův sběr je z roku 1954) byl nedávno zjištěn z lokality Plavecký Štvrtok (Soldán). Zaměňován bývá za druhy *Drepanocladus revolvens*, *D. sendtneri* nebo *Scorpidium scorpioides*.

Pterygoneurum smarceanum - tento druh vůbec neexistuje. Byl popsán na základě směsi *Phascum cuspidatum* a *Pterygoneurum subsessile* a proto je nutno jej vyškrtnout ze seznamu mechů vůbec.

Pokud jde o ceny, je to věc osobního názoru, kdy a proč za nějaký mech zaplatit značně vysoké částky, zda za jedince nebo za jak veliký doklad složený z mnoha jedinců?

Zdeněk Pilous

ŽÍŽKOV MECH

Po dlouhém usilovném hledání v děkanském kostele v Čáslavi byla nalezena schránka s kostmi husitského vojevůdce Jana Žižky z Trocnova. Mezi kostmi byly nalezeny i zbytky mechu. Když sbíral spisovatel Miloslav Ivanov materiál ke své knize "Kdy umírá vojevůdce", s kriminalistickou důkladností ohledal všechny nálezy včetně zbytků mechu. Zde byl ovšem i bystrý duch kriminalisty bezradný. Jak se mezi kosti dostal mech? Kdosi mu poradil, aby jej poslal do Hostinného a tak mu najednou přišla neforemná obálka s dopisem a epruvetou s kousky mechu. M. Ivanov se dotazoval, o jaký mech se jedná a jak se asi dostal mezi Žižkovy kosti. První otázka mohla být ihned zodpovězena: šlo o *Leucodon sciuroides*, docela obvyčejný mech. Na druhý dotaz by asi fantasta odpověděl, že se jedná o mech rostoucí na dubu, pod kterým údajně Jan Žižka zemřel, protože tento mech často roste na kůře starých stromů. Tuto myšlenku jsem ale ihned zavrhl jako příliš fantastickou. Byl tu ale i druhý, realističtější nápad. Žižkovy kosti byly tajně roku 1620 nebo 1623 vyzvednuty z náhrobní tumby v kostele, uloženy do malé truhličky a tajně kdesi zazděny, aby ušly zničení. Domnívám se, že kosti nebyly položeny jen volně na dřevěné dno truhličky, ale na nějaký mechový polštářek nebo na vrstvu mechu. Proč byl použit zrovna mech? Vysvětlení je jednoduché. V době renesance byla kultura a hygiena na značně vysokém stupni. Proto byl v každém měšťanském domě stále pitel s mechem a kdo potřeboval, vzal si z něho cestou na toaletu. Tehdejší papír se k tomu nehodil a měkká suchá otava, která k tomu účelu sloužila ve středověku, již asi nevyhovovala. Mech byl tedy skutečně při ruce. K tomuto tvrzení existuje více důkazů. Mohutné vrstvy subfossilních mechů se našly v kulturních jamách (tak se odborně nazývají středověká hnojiště) v mnoha našich starobylých městech, např. v Opavě, Sezimově Ústí, Mostě a jinde. Mechy nalezené v těchto jamách se dají dobře identifikovat. A tady jsme u další bryologické zajímavosti. V kulturních jamách jsem našel vždy jen epifytické rostoucí mechy, žádný druh pozemní. Žase tu vyzněla otázka proč? Odpověď je jednoduchá. V porostech pozemních mechů žije všelijaká kousavá, ba i jedovatá zvířena. Bryolog ale myslí i na jiné. Jak asi tehdy musely být obrostlé kmeny stromů i v nižších polohách, když stačily zásobovat mechem mnoho našich měst téměř po 150 let. Byl by to asi tenkrát pravý bryologický ráj. Jen škoda, že se tehdy mechorosty ještě nestudovaly!

Zdeněk Pilous

LICHENOLOGICKÉ A BRYOLOGICKÉ HERBÁŘE BOTANICKÉHO MUSEA V HELSINKÁCH (H)

Botanické museum při Helsinské universitě bylo založeno v r. 1828. Dnes je součástí Finského přírodovědného musea, jež je samostatnou institucí v rámci university a nezávislou na katedře botaniky a botanické zahradě, s nimiž však je v těsném kontaktu. Botanické museum má tři oddělení (fanerogamologické, kryptogamologické a mykologické) a celkem pečuje o 2,6 milionu položek (údaj z r. 1985). Celkový počet odborných zaměstnanců zahrnuje asi 10 vědeckých (polovina PhD) a 15 technických pracovníků. Pro zajímavost katedra botaniky zaměstnává asi 100 lidí, z toho 7 profesorů a asi 20 vědeckých pracovníků. Fanerogamologické herbáře jsou stále umístěny v historické budově katedry botaniky v botanické zahradě v centru města (Unioninkatu 44). Naproti tomu herbáře kryptogam a hub měly v posledních deseti letech pestřejší osud: lichenologické a mykologické byly v roce 1981 umístěny do